

**СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ
ПО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З УЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНІВ
У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН,
ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ**

**THE SPECIFICS OF A SPECIAL INVESTIGATIVE EXPERIMENT
IN CRIMINAL PROCEEDINGS RELATED TO THE COMMISSION OF CRIMES
IN THE FIELD OF TRAFFICKING IN NARCOTIC DRUGS,
PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, THEIR ANALOGUES OR PRECURSORS**

Головін Д.В., аспірант кафедри криміналістики та психології
Одеський державний університет внутрішніх справ

У статті розглядаються деякі загальні особливості проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, із дотриманням умов нерозголошення відомостей про організацію і тактику такого заходу.

Зазначено специфіку проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, яка полягає у тому, що на відміну від оперативної закупки, механізм якої орієнтований на виявлення незаконних дій, пов'язаних зі збутом наркотиків, спеціальний слідчий експеримент є більш універсальним засобом та може використовуватися однаково ефективно як для фіксації фактів виявлення використання коштів, отриманих від незаконного обігу наркотичних засобів, так і безпосередньо самого наркозбуту.

Проведено аналіз нормативно-правових актів, які регламентують проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Установлено специфічні ознаки спеціального слідчого експерименту, які виходять з основних положень ст. 271 КПК України, п. 1.12.4. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5, та теоретичних положень оперативно-розшукової діяльності.

Виокремлено напрями проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, залежно від мети та завдань. Розкрито основні специфічні особливості проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Запропоновано рекомендації щодо проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, залежно від мети та завдань відповідно до специфіки його проведення.

Ключові слова: спеціальний слідчий експеримент, незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, оперативно-розшукова діяльність, контроль за вчиненням злочину.

The article considers some general features of conducting a special investigative experiment on criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors in compliance with the conditions of non-disclosure of information about the organization and tactics.

The specifics of conducting a special investigative experiment on criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, which is that in contrast to operational procurement, the mechanism of which is focused on detecting illegal actions, related to drug trafficking, a special investigative experiment is a more universal tool and can be used equally effectively to capture the facts of detecting the use of funds obtained from drug trafficking, and directly to drug trafficking itself.

An analysis of the regulations governing the conduct of a special investigative experiment in criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors. The specific features of a special investigative experiment, which are based on the main provisions of Art. 271 of the CPC of Ukraine, item 1.12.4. Instructions on the organization of covert investigative (search) actions and the use of their results in criminal proceedings, approved by order of the Prosecutor General's Office of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the State Border Guard Service of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, the State Customs Service of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine dated 16.11.2012 №114 / 1042/516/1199/936/1687/5 and theoretical provisions of operational and investigative activities.

The directions of conducting a special investigative experiment on criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, depending on the purpose and objectives. To reveal the main specific features of conducting a special investigative experiment on criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors.

Recommendations for conducting a special investigative experiment on criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, depending on the purpose and objectives, according to the specifics of its conduct.

Key words: special investigative experiment, illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, operative-search activity, control over the commission of a crime.

Постановка проблеми та її актуальність. Виникнення та постійне зростання наркоманії у світі давно стало проблемою, яка важко вирішується. Окрім цього, глобалізація суспільства та розвиток новітніх технологій погіршали ситуацію, пов'язану з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Дієвими напрямами діяльності право-

охоронних органів у цій боротьбі постають постійна профілактика злочинної діяльності та виявлення злочинів на різних стадіях його скоєння.

Одним з ефективних способів фіксації злочинних дій є спеціальний слідчий експеримент, тобто спосіб здобуття інформації, у тому числі доказової, шляхом внесення контрольованих змін до обстановки, максимально набли-

женої до реальної, з метою перевірки та виявлення намірів певних осіб щодо вчинення злочину. Незважаючи на те що термін «спеціальний слідчий експеримент» почав використовуватися з моменту прийняття Кримінального процесуального кодексу в 2012 р., захід, який за своїм змістом ідентичний спеціальному слідчому експерименту, вже існував в оперативно-розшуковій діяльності та визначався терміном «оперативний експеримент» за винятком певних особливостей, внесених «новим» законодавством.

Специфіка проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, полягає у тому, що на відміну від оперативної закупки, механізм якої орієнтований на виявлення незаконних дій, пов'язаних зі збутом наркотиків, спеціальний слідчий експеримент є більш універсальним засобом та може використовуватися однаково ефективно як для фіксації фактів виявлення використання коштів, отриманих від незаконного обігу наркотичних засобів, так і безпосередньо самого наркозбуту. При цьому особливу увагу під час проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, треба звертати на організацію та планування. Це пов'язано перш за все з усвідомленням слідчим та оперативними працівниками мети та завдань заходу. Окрім цього, під час проведення спеціального слідчого експерименту як у ініціатора проведення, так і у безпосередніх виконавців повинен бути творчий підхід до справи та нестереотипність мислення. Усе це визначається та формується правовими, тактичними та психологічними чинниками.

Вищевикладене виявляє недостатню вивченість питання щодо специфіки проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що тягне за собою недостатню обізнаність слідчих та оперативних працівників щодо проведення даного заходу та, як результат, неефективність його проведення і втрату доказового значення у кримінальному провадженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нормативно-правовим та організаційно-тактичним засадам контролю над учиненням злочину та безпосередньо спеціального слідчого експерименту у кримінальному провадженні, пов'язаному з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, займалися такі вчені: як О.М. Бандурка, О.А. Банчук, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.Г. Бурчак, М.П. Водько, В.О. Глушков, В.В. Голін, Я.В. Давидов, О.М. Джува, О.Ф. Долженков, А.П. Закалюк, М.І. Камлик, О.О. Кваша, А.П. Кіцула, І.П. Козаченко, О.М. Костенко, Л.М. Лобойко, В.П. Меживой, А.В. Мовчан, Д.Й. Никифорчук, В.В. Речицький, І.В. Сервецький, В.В. Сташис, Є.Д. Скулиш, В.І. Сліпченко, О.Ю. Татаров, В.Я. Тацій, Ю.Е. Черкасов, В.О. Черков та ін.

Аналіз наукових досліджень щодо специфіки проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, показав, що, на жаль, у криміналістичних та оперативно-розшукових дослідженнях цьому питанню достатньої уваги не приділялося.

Метою статті є визначення специфіки проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Вклад основного матеріалу. Основна регламентація проведення спеціального слідчого експерименту

у кримінальному провадженні, пов'язаному з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, відображена у ст. 271 Кримінального процесуального кодексу України [1] та Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженій Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, зареєстрованій у Міністерстві юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі – Інструкція)[2]. На жаль, у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3] поняття спеціального слідчого експерименту взагалі не згадується, незважаючи на те що у теорії оперативно-розшукової діяльності існує поняття оперативного експерименту, сутність якого полягає у контрольованому відтворенні реальної обстановки дії або події з метою встановлення характеру поведінки в запропонованих умовах особі, стосовно якої отримано інформацію про її причетність до протиправної діяльності, для виявлення ознак злочину, засобів його вчинення, інших фактичних даних щодо її протиправної діяльності [4, с. 4]. Також, незважаючи на те що в Законі України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» [5] розкривається сутність понять «контрольована поставка» та «оперативна закупка», дефініція «спеціальний слідчий експеримент» також не згадується. Мабуть, законодавець уважає даний захід у кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, неефективним заходом протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Аналізом вищевказаних нормативно-правових документів встановлено, що єдиним підзаконним актом, в якому розкривається сутність спеціального слідчого експерименту, є Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їхніх результатів у кримінальному провадженні. Так, у п. 1.12.4. Інструкції [2] викладено, що спеціальний слідчий експеримент полягає у створенні слідчим та оперативним підрозділом відповідних умов в обстановці, максимально наближеній до реальної, з метою перевірки дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішень щодо вчинення злочину. Використовуючи основні положення ст. 271 КПК України [1] щодо контролю над учиненням злочину та поняття безпосередньо самого спеціального слідчого експерименту в Інструкції [2], спираючись на теоретичні положення щодо оперативного експерименту, можна виділити основні ознаки даного заходу:

- штучне створення та контроль певних умов, які сприяють прояву злочинних намірів, але не провокують особу до скоєння злочину;
- обстановка повинна бути максимально наближеною до реальної;
- спостереження за поведінкою особи та прийняттям нею рішення щодо вчинення злочину;
- на момент проведення заходу злочин або готується, або знаходиться на стадії скоєння;
- проведення заходу потребує певних процесуальних умов;
- захід проводиться лише за наявності достатніх підстав уважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин.

Ураховуючи сукупність виявлених ознак спеціально слідчого експерименту, можна виділити напрями

проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, залежно від мети та завдань:

1. Виявлення невідомих злочинців, які вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Сутність даного експерименту полягає у використанні об'єктів, які використовують злочинці, з метою створення так званих «пасток». Наприклад, для виявлення головних осіб у скоєнні злочину за наявності оперативної інформації щодо продажу та розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів у певних громадських місцях (дискотеках, клубах тощо), створення імітації розповсюдження та продажу наркотичних засобів із метою виявлення цих осіб, які повинні себе проявити, реагуючи на створенні штучні умови конкуренції в бізнесі.

2. Затримання осіб, на яких уже є інформація щодо причетності їх до підготовці або вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, з метою створення імітації відкриття одною або декількома особами з числа затриманих мети, мотивів злочинного наміру та іншої інформації щодо його підготовки або вчинення. Таким чином створюється певна психологічна нестабільність поведінки особи, з якою проводиться експеримент та за якою ініціатору проведення необхідно спостерігати та фіксувати.

Незважаючи на те що в ст. 271 КПК України [1] зазначено, що під час підготовки та проведення спеціального слідчого експерименту забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який би вона не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем, на жаль, у практиці зустрічаються випадки помилкової процесуальної та тактичної побудови цього заходу, пов'язані з провокацією злочину.

Так, під час проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, не повинно бути будь-якого впливу на волю особи, з якою проводиться захід. При цьому впливом на особу можна вважати не лише фізичний або психологічний примус, а й можливість переконати особу, наприклад проханням або іншим шляхом. Тому захід уважатиметься правомірним, якщо особа самостійно, без впливу з боку ініціаторів, учиняє певні дії в штучно створених умовах, наближених до реальних, за скритого від даної особи спостереження.

Також однією з особливостей проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, вважає Є.Д. Скулиш [6, с. 18], є встановлення та ведення тривалих саме мовних зв'язків з особою, що перевіряється, за звуження слідчим та оперативними працівниками максимальної кількості моделей поведінки особи шляхом складання та аналізу прогнозів щодо її поведінки з метою введення її до певної експериментальної ситуації та подальшого конспіративного спостереження.

Слідчий та оперативні працівники повинні постійно враховувати, що особа, яка скоює злочин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, ретельно планує його вчинення, забезпечує себе надійними співучасниками з чітким розподілом обов'язків; діє в умовах конспірації, використовуючи різні засоби, найефективнішими з яких сьогодні є месенджери (Telegram, Skype, WhatsApp, ICQ, Wickr, Messenger, Viber, ChatSecure, QIP, Cryptocat та ін.) у мережі Інтернет; має розвинуту та надійну матеріально-фінансову підтримку

[7, с. 234]. Усе це висуває перед слідчим та оперативними працівниками вимоги щодо ретельної підготовки та планування спеціального слідчого експерименту, а саме вивчення механізму скоєння злочину, встановлення максимальної кількості учасників злочинної «схеми», забезпечення себе надійними джерелами інформації, вивчення злочинних зв'язків тощо.

Велику складність становить проведення підготовки спеціального слідчого експерименту з особами, які входять у так звані наркокорпорації та наркосиндикати. Діяльність цих осіб регулюється «злочинним кодексом», який накладає на них певні обов'язки, які своєю чергою, ускладнюють процес отримання інформації. Але в подоланні цих перепон слідчим повинна бути проведена більш ретельна та тривала робота, наприклад обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України), аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) тощо [1].

Незважаючи на те що слідчим та оперативними працівниками може бути розроблена методика проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, наближена до максимально ефективною, неможливо виключати ризики недосягнення мети заходу або часткового вирішення його завдань. Так, у будь-якому разі перед слідчим та оперативними працівниками постають ризики провокації дій, непередбачуваність поведінки особи, особливо під час проведення експерименту, тощо.

Також можна побачити, що спеціальний слідчий експеримент за своїм змістом набагато ширше, ніж, наприклад, оперативна або контрольована закупка, спосіб яких відразу відстежується – вчинення купівлі певних товарів. Законодавець дає ініціатору проведення заходу більш творчі та креативні можливості у підготовці та реалізації заходу, що робить спеціальний слідчий експеримент, з одного боку, більш складним, а з іншого – більш ефективним.

Але подолання цих перепон можливо за дотримання всіх необхідних процесуальних та тактичних дій, ретельної підготовки, планування, прогнозування, оцінки та аналізу можливих ризиків, підготовки необхідних сил та засобів за постійної динамічності процесу проведення.

Висновки. У зв'язку з вищевикладеним можна сформулювати такі рекомендації, що забезпечують ефективне проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, та визначають його специфіку проведення:

1. Для проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, повинні бути достатні підстави. Так, слідчий та оперативні працівники повинні мати об'єктивні та фактичні дані, які вказують на незаконну діяльність осіб у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, відносно яких проводиться експеримент. Окрім того, інформація щодо злочинної діяльності цих осіб повинна перевірятися незалежними джерелами. Уся отримана інформація повинна бути ретельно зафіксована з метою використання її в майбутньому як доказів.

2. До проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, доцільне проведення інших заходів, у тому числі негласних слідчих (розшукових) заходів, а саме: обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); спостереження за особою, річчю

або місцем (ст. 269 КПК України); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) тощо.

3. Особа, яка проводить незаконну діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, повинна мати можливість проявити себе в певній обстановці. Так, намір особи, відносно якої проводиться експеримент, на вчинення протиправних дій формується незалежно від дій слідчого та оперативних працівників. Тобто ініціатива щодо підготовки або вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів повинна йти тільки від самої особи.

4. Умови в обстановці проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, повинні сприйматися особою, яка проводить незаконну діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, як реальні, а не штучно створені, з метою виявлення, спостереження та фіксації її протиправних намірів щодо скоєння злочину.

5. Під час проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, неприпустимо підбурювання, у тому числі психологічний тиск, спрямований на примус у будь-яких формах, на особу, з якою проводиться експеримент, учинити злочин. Умови проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, повинні залишати свободу вибору між злочинною та правомірною поведінкою особи, яка проводить незаконну діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

6. Умови проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, повинні виключати небезпеку для життя і здоров'я самої особи, яка є об'єктом експерименту, так і інших осіб, залучених за їхньою згодою до участі в експерименті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, №№ 9–13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 13.09.2021).
2. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Наказо Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, зареєстрованими у Міністерстві юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (дата звернення: 13.09.2021).
3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 13.09.2021).
4. Рудік В.М., Шинкаренко І.О. Використання оперативного експерименту для вирішення завдань оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства : методичні рекомендації. Дніпропетровськ, 2006.
5. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15.02.1995. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.09.2021).
6. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 15–23.
7. Виявлення, документування та розслідування злочинів, передбачених ст. 315 КК України, учинених із використанням мережі Інтернет : навчально-практичний посібник / В.М. Комарницький та ін. Северодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2017. 505 с.